

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּעֲג

ביאורים ומוספים

2) ואף במצוות דרבנן, כתב לעיל (סי' ס ס"ק י) שמשמע מכמה מקומות בשו"ע ש'מצוות צריכות כוונה'.

ובאופן שלא כיוון, כתב לעיל (שם) שאם מוכח מתוך הענין שעשה מעשיו כדי לקיים מצוה, כגון אכילת מצוה בליל הסדר וכן סיפור יציאת מצרים בליל הסדר שמוכח שהוא לשם מצוה) יצא ידי חובתו, אבל באופן שאין מוכח כן מנמשו, לא יצא וצריך לחזור ולקיים את המצוה. אך לענין הברכה, כתב שם שלא יחזור ויברך, כיון שחוששים לרעות ש'מצוות לא צריכות כוונה'.

ואף בני הבית, כתב הקצו"ש (סי' ק"ט ס"ב) שיש להם לכוין במצוות ארבע כוונות וסיפור יציאת מצרים ואכילת מצוה ומרור, שכן כל דיני הלילה נוהגים גם בהם [לכך מהסיבה שאינה נוהגת בבשרים].

3) ובטעם הדבר שאין מברכים 'אשר קידשנו במצותיו וציונו על סיפור יציאת מצרים', כתב המאירי (ברכות יב, ב) שיוצאים ידי חובת ברכה זו בברכת 'אל ישראל' שאומרים בתפילת ערבית. ובארהות חיים (ספינקא, ס"ק כא) ביאר, שהרי למצוה זו אין שיעור ויוצא בה גם על ידי דיבור אחר, ולכן אינה טעונה ברכה. ועוד ביאר בשו"ת רבבות אפרים (חי' ס"י קבט אות כג, בשם הגר"ש כהנמן), שכל קיום מצוה סיפור יציאת מצרים נחשב כקיום מצוה תלמוד תורה, שציונה התורה ללמוד פרשה זו בלילה זה, ולפיכך יוצאים ידי חובת הברכה בברכת התורה שאמרו באותו הדיבור.

ובטעם הדבר שאין מברכים ברכת 'שעשה ניסים לאבותינו לפני סיפור יציאת מצרים' [בשו"ע מחנוכה שמברכים לפני הדלקת הנר ובפודים שמברכים לפני קריאת המגילה], כתב הטור לפי שעתיד לאומרה בהגדה, וביאר הערוך השלחן (ס"ב), שבהגדה מספרים את הניסים והנפלאות ולבסוף מברכים 'אשר גאלנו', הרי זה בברכת 'שעשה ניסים'. וטעם נוסף הביא שם (ס"ג) בשם המהר"ל, לפי שהיא מצוה הכתובה בתורה, וביאר הערוך השלחן בכוונתו, שחז"ל לא תיקנו ברכה על מצוה אלא כשהברכה היא לברך לקבי"ה שציונו במצוה, כגון על מצוה סוכה או נטילת לולב וסדר, אבל לא תיקנו לברך כשבטסח הברכה עצמה ניתן לקיים את עיקר המצוה.

[משנ"ב ס"ק א]

ומקורו 'ש'החיינו' וכו', ונאפלי באמצע השוק'.

4) וברכת 'שהחיינו' זו, כתב הברכי יוסף (ס"ק א) שפוטרת גם את המצה, וכן כתב האבודרהם (ענין ברכת המצות) שפוטרת את מצוות המצה והמרור. ומשום כך נהג הגר"ש אריערבך (הגדה של פסח על פי פסקיו הע' 381) לומר לכל המטובים קודם הקידוש לכיון בברכה זו על כל מצוות הלילה.

ולענין אשה הנוהגת לברך 'שהחיינו' בשעת הדלקת הנרות [כמו שהביא המשנ"ב לעיל (סי' רסג ס"ק כג)], האם מותר לה לענות אמן על ברכת 'שהחיינו' שבקידוש ולא תהיה ענייתה הפסק בין ברכת 'הנפן' לשתית הכוס. כתב בשו"ת אגרות משה (אורח ח"ד סי' קא) שאין בזה משום הפסק, שכן שאצל המקדש היא ברכה הצריכה והיא חלק מהקידוש, לכן גם אצל השומעים אינה הפסק, שהרי בטלים הם לדינו. דעת הגר"ש אריערבך (ש"ת מנחת שלמה חי' ס"י ס' אות כד, ושבות יצחק פסח פי"ז אות ג), שגם מי שלא עונה אמן על ברכת 'שהחיינו' שבקידוש בשאר ימים טובים, מימ בליל הסדר ודאי צריכה לענות אמן, שהרי על הדלקת הנרות מברכת מבעד יוב, ואילו ברכת 'שהחיינו' שבקידוש עולה גם על שאר מצוות הסדר הטהונות רק בלילה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם), וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (חי' ס"ט ובהגיה שם המשך במילואים עמוד 33

[משנ"ב ס"ק ג]

וְלִשְׁאֵלָה עֲשֵׂאלוֹת הַמְּבַאֲרִים כְּפֶתַח מִן הַשְּׁתַּמָּה⁵⁸⁷.

58) מבואר מרוביו שמהלקים את הקליות והאגחים בתחילת הסדר, וכן כתב השו"ע הרב (סלי"א) שקודם עשיית הסדר יחלק להם קליות ואגוזים כדי שיראו שינוי ושאלו, וכן נהג הגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו חי' עמ' נח) לחלק בבואו מבית הכנסת, וכן כתב בשו"ת אור לציון (חי' פט"ז תשובה ז).

וביאר החי"א (הגדת שמחת הרגל) שהקפידה התורה על שאלות הבנים בלילה הזה, משום שנקראת המצה 'לחם עוני' לפי שעונים עליה דברים הרבה, ואין עניה אלא כשעונה לאחרים על שאלותיהם. טעם נוסף כתב בספר דרך פקודיך (מצוה כא חלק המעשה אות ב), שבודק שאלה ותשובה נקבע ביותר ענין יציאת מצרים בנפשו של הבן, יותר מאשר על ידי סיפור בלא שאלה.

סימן תעג

דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני

[משנ"ב ס"ק א]

ומקדש עֲשֵׂלוֹת⁵⁸⁸ וכו', אָמַד מֵאֲרַכְיָה כוֹסוֹת⁵⁸⁹ וכו', ספור יציאת מצרים⁵⁹⁰.

1) וקידוש זה, כתב השו"ע הרב (סי' תעב ס"ב) שנוהגים שבעל הבית מקדש ומוציא את בני הבית ידי חובה, וכן נהגו הגר"ש סולאזיניק (הגדה של פסח מבית לוי קובץ הוספות עמ' סו) והגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו חי' עמ' סז), מאידך, יש נוהגים (יגד משה סי' טו אות ז) שכל אחד אומר את הקידוש בפני עצמו, ואף שבכל שבת רק בעל הבית מקדש ומוציא אחרים ידי חובתו, היינו משום החשש שיתרי קלא לא משתמעו וצריכים לצאת ידי חובה מבעל הבית שהכוס לפניו, אבל כאן שלפני כל אחד מהמטובים יש כוס יין, ויכול כל אחד לברך על כוסו.

וכן כתב המשנ"ב לקמן (סי' תפח ס"ק ח), שבמקום שנמצאים בו כמה בעלי בתים יחד, ומנהגם לקדש שנים או יותר יחד ומוציאים ידי חובה את בני בתם, לא אומרים בזה ששני קולות לא נשמעים, כיון שהקידוש הביבי בעיניהם ממילא נתנים דעתם לשמוע, ומי"מ טוב שלא יקדשו בבת אחת.

וכיון שכוס זה של קידוש הוא גם הכוס הראשונה מארבע הכוסות, כתב הגר"ש אריערבך (הליכות שלמה פסח פי"ט ס"יא) שגם הנוהגים לצאת ידי חובת קידוש מפי בעל הבית, מימ טוב שכל אחד מהמטובים יגביה את כוסו בשעת הקידוש, כדי שידע שגם הכוס שלפניו היא כוס של קידוש, ונחשב שהוא עצמו עשה קידוש על כוסו מדין 'שומע כעונה', וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 23) והגר"ש קניבסקי (הגדה עם קיצור דיני פסח, עמ' לא), והוסיף הגר"ש אריערבך (שם דבר הלכה אות מה), שאף אם אין המטובים מגביהים את הכוס, ראוי שבעל הבית יודיע כן למטובים. מאידך, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק יד) שאם רק בעל הבית אומר את הקידוש, שאר המטובים אינם צריכים להגביה את הכוס שלפניהם, שכן שרק בעל הבית עושה את קידוש והשומעים יוצאים ממנו ידי חובתו, די במה שבעל הבית מגביה את כוסו.

וכל דיני קידוש במקום סעודה ושינוי מקום נוהגים בקידוש זה, ולכן דעת הגר"ש אריערבך (שם אות נא) שיש להזהר בדינים אלו בפרט בלילה זה, משום שיש אריכות זמן בין הקידוש לסעודה ועלולים לשכוח ולצאת [ובפרטו דינים אלו ראה לעיל (סי' קעח סי' וס"י רעג ס"ב) ובמה שכתבנו שם].

מילואים הלכות פסח סימן תעב המשך מעמוד פא

ושיעור טעימה הרי הוא בימלא לוגמיו, אבל בארבע הכוסות של ליל הסדר המציה היא שתיית הכוס, ולכן לכתחילה צריך לשתות את כל הכוס, ובדיעבד די ברוב כוס מדק ידו ככולו.

[משנ"ב ס"ק לא]

קְלַחֵי אֶתְּךָ מִכֶּסֶף הַרְאֵשׁוֹן³⁶.

36) וכן לגבי כוס של ברכת המזון כשמומנים כאחד, כתב לעיל (סי' קפב ס"ק כד) שאם יש כוס של ברכה רק ביד המברך, לגבי שאר המסובים הטועמים מהכוס אחר שהמזמן שנה ממנה לא נחשב הדבר שהם שוחים מכוס פגום, משום שכולם נחשבים כאחד, והרי המברך טעם מכוס שלמה, וכן ביאר בשע"צ לעיל (סי' רעא ס"ק טו).

[גיה"ל ד"ה וישתה סלון]

קְסִיפֵי יַגְמֵשֶׁה קְרוֹנָה³⁷ וכו', וקצו"ש שהיא אֶדְם קָטָן קְצֵעָה קָן יִגְלוֹ³⁸.

37) שם (סי' רעא ס"ק טד) הוסיף, שגם אדם שגודל בגופו ומלוא לוגמיו הוא יותר מרביעית, אינו צריך לשתות יותר מרביעית.

38) אבל קטן שאינו בן י"ג, כתב במשנ"ב להלן (סי' קמו) שלעולם אינו צריך לשתות רוב רביעית, ודי שישתה כמלוא לוגמיו שלו.

כיון לכל דבר, וגם על ידי שתיית מיץ ענבים יוצאים ידי חירות, כי הרגשת החירות היא עיקר שם היין שהייתו לדי כוסות, אבל החוק של היין אינו מעיקר שם יין לעמין זה. וכן דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק י) שמיץ ענבים טבעי כשור לדי כוסות [וראה שם טעם הדבר, וגם יש בו שמחת יום טוב].

ההוסף הגר"ש קרליץ (שם), שמיץ גם במיץ ענבים טבעי יש הידור לערב בו יין כדי שיהיה יותר ידוך חירות, וכן הורה הגר"ש האונ"ר (מבית לוי ח"ו עמ' לב) שאף הנהגים לשתות מיץ ענבים, מיץ לכתחילה יוסיפו לו יין, ובמיץ ענבים טבעי די שיוסיף מעט יין, והגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' ט) נהג למווג את הכוס מהצד יין ומצד מיץ ענבים מהדור.

[משנ"ב ס"ק לו]

הַיָּגֵי, קָלוּ לְכַתְּמָלָה או רבו בדיעבד³⁹.

39) ואף שלענין קידוש בשבת ויום טוב, כתב השר"ע לעיל (סי' רעא ס"א) שצריך לשתות מהכוס רק שיעור מלא לוגמיו, ביאר בח"י מרן רי"ז הלוי (פי"ז מוה"ל חמץ ומצה היט וז"ה והטראה) שצריך דין הקידוש הוא הברכה על הכוס, אלא שהדין הוא שהמברך צריך שישטעם

הלכות פסח סימן תעב המשך מעמוד 162

היגיל שבו נחשב שהגיעו לכלל הינוך, כתב במשנ"ב לעיל (סי' רסט ס"ק א) לענין חיובם בקידוש, שהוא כבן עשר או שבע, כל אחד לפי חיפוטו. וכן ילדות קטנות, כתב לעיל (סי' שמג ס"ק ב) שהיוב בחינוכו, וכן כתב השר"ע הרב (שם) שדין בקטנים.

[משנ"ב ס"ק מז]

בְּמֵלֵא לְגִמְיֵי דִידָה⁵¹.

51) וכדי להקל עליו שיוכל לשתות כשיעור, דעת הגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' ט) שיתן לקטן לשתות מיץ ענבים, שכזה יכול לשתות כשיעור. וכן דעת הנרי"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 23), שאף שגדולים צריכים לדחוק את עצמם לשתות יין לארבע הכוסות, לקטנים יש להקל אף לכתחילה לשתות מיץ ענבים.

[משנ"ב ס"ק מט]

וְכֵן לְעִנְיָן קִדְוֵשׁ פִּי הָאֵי גִּוְנָא⁵².

52) אמנם אם אינו יכול להשיג בקלות כלי אחר, כתב לעיל (סי' קפג ס"ק יח) שאין להקפיד בזה.

חייבות הן במצה זו, שהרי במתן תורה לא נפטרו מחיובים שהיו עליהן קודם לכן [והפ"א (סי' תעט א"א ס"ק ב) כתב, ששטת התוס' במגילה (דף ד ע"א ד"ה שאף) כתיורצם השני שנשים חייבות מדאורייתא מהטעם שאף הן היו באותו הנס], וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תעג ס"ק טו).

אף באמירת ההלל, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תעט ס"ק ט) שנשים חייבות בו כשם שחייבות הן בארבע כוסות, והכוסות הרי נתקנו לומר עליהן הלל והגדה.

[משנ"ב ס"ק מו]

מְצָה לְמִיָּן⁶⁰.

60) וגיל הניעם לחינוך, כתב השר"ע הרב (סבי"ה) שמעת שיהיה הם מענין קדושת יום טוב ראוי לחנכם לקידוש שאומרים על הכוס הראשונה, ומעת שמינינים בסיפור יציאת מצרים שהיא ההגדה הנאמרת על הכוס השנייה, ראוי לחנכם לשתות כוס שניה, וכן אם מבינים ענין ברכת המזון והלל שנאמרים על הכוסות האחרונות. וכן לענין סדר שתיית ארבע הכוסות, דעת הגר"ש קרליץ (חוט שני פסח פי"ז ס"ק יג) שצריך לחנכם לשתותן על הסדר.

הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד פב

[משנ"ב ס"ק נ]

בְּמִבְאָר לְעִיל סִימָן רַע"ה קְעִיף ט, עֵיץ שֶׁמֶם⁶⁶.

66) ובטעם הדבר כתב השר"ע שם, משום שהוא מסתכל בספר רק כדי להיזכר בראשי פרקים, שהרי אין לך עם הארץ שאין ההגדה שגורה בפיו קצת, ולכן לא תששים שמו יטה. ואף אם הוא עם הארץ שאין ההגדה שגורה בפיו כלל, ואפילו אין שם אלא נר אחד של שמן ואין לו אדם שישמור עליו שלא יטה, כתב במשנ"ב שם (סי' יז) שיתכן שיש להקל בזה, כדי שלא יבטל את מצות ההגדה שהיא מדאורייתא.

בהוצאה החדשה, שבליל הסדר הרי הברכה היא על שאר מצוות הלילה ואילו בהדלקה לא כיוונה אלא על ההדלקה לבד, לפיכך מותר לה לענות אמן, ובכך גם יש ליישב את הנהגות לברך בעצמן בשעת הקידוש פעם שנית שהחיינו, כיון שבשעת ההדלקה לא היתה דעתן כלל על קיום מצוות הלילה.

6) ובאופן זה וכן כשאומרה בשאר ימי החג, כתב לקמן (סי' תרמג ס"ק ב) שיוכל לאומרה בלא כוס, שהרי ברכת הזמן יכול לאומרה אפילו בשוק.

מילואים הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק ג]

אומר יקנה"ז¹⁷ וכו', ברכת 'בורא מאורי האש'¹⁸ והקדלה וזמן¹⁹ וכו', ככל מוצאי שבת ליום טוב²⁰ וכו', הקדלה זו קצת כמו הקדושה²¹.

והנהגים שבני הבית אומרים את הקדוש כל אחד בפני עצמו, דעת הגר"ש איערבך (ששי"ב פ"ב הע"ב כו) שאף כשהל ליל הסדר במצאי שבת ינהגו כן, הן באמירת הקדוש הן באמירת ההבדלה, ואף לשיטות שונים פטורות מהבדלה, מי"מ אין ברכת ההבדלה הפסק בין ברכת הגפן לשתיה, כיון שיכולה למשוך על עצמה חיוב.

ולענין עמית הנשים 'אמן' על ברכת הנר, דעת הגר"ש איערבך (הלכות שלמה פסח פט"ז ארחות הלכה הע"ב 34) שמתיר להן לענות, משום שהמברך חייב בברכה זו וכך קבעו אותה בסדר זה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ"ב 23) שאין זה הפסק, שהרי יש שיטות שיכולות לברך בעצמן, אם כן היא שעניית 'אמן' על ברכת בעל הבית אינה הפסק, והוסיף הגר"ש איערבך (הלכות שלמה שם פ"ט דבר הלכה א"ת מ"ו), שאף שנהגו הנשים שלא לשתות מכוס של הבדלה, מי"מ יכולת להגיד יקנה"ז על כוס זו ושונות ממנה, כיון שכוס זו היא אף כוס של קידוש.

ואותם הנהגים לשפוך מעט מכוס ההבדלה בכל מצאי שבת, דעת הגר"ש איערבך (ששי"ב פ"ב סט"ז) שאין נהגים כן במצאי שבת זו, כיון שהיא יום טוב ואסורה בו הרחצה שבר [שעשויים כן לסימן טוב בתחילת השבת כמבואר ברמ"א (סי' רצ"א)], והוא ביוק לקדושת יום טוב.

8) ולענין להסתכל על ציפורני ידיו כשמברך 'מאורי האש' כבכל הבדלה, דעת הגר"ש איערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט ארחות הלכה הע"ב 155) שאין המנהג להסתכל כל כך כמו בכל מצאי שבת.

9) ואם שינה את הסדר וקדים את ברכת הקדוש לברכת הדין, כתב התוספת שבת (סי' רחצ ס"ק ב) שאין צריך לחזור, מאידך, דעת השו"ע הרב (כאן, סי' שצ"ד לחזור, כיון שעשה כדעת בית שמאי ושלא כדעת בית הלל ולא יצא.

10) ובטעם הרב כתב לקמן (סי' תצ"א ס"ק א), משום שהמאכלים הטובים הנאכלים ביום טוב מיישבים דעתו כמו בשמים.

11) מבאר מדבריו שאת הקדוש של ליל הסדר אומרים מושב, וכן כתב הרמ"א לעיל (סי' רע"א סי' ג) לגבי קדוש של שבת שיוכל לאומרו מעומד אלא שיותר טוב לאומרו בישיבה וכן המנהג, ולדעת האר"י ז"ל כתב הק"ה החיים (כאן, ס"ק ה) שכל הקדושים של שבת יום טוב צריך לאומרו מעומד, וכתב בשו"ת אגרות משה (ח"ה ס"ק ע"ז אות ח), שמי"מ בקידוש של ליל הסדר שבוס הקדוש היא גם הכוס הראשונה של ארבע הכוסות, שהדין הוא לשתותן בהטיבה דרך חירות, גם אותם הנהגים כפי שיטת המקובלים לעמוד בקידוש של שבת היא שבקידוש זה אין להם לקוש בעמידה, חוץ מאמירת 'יכול' שיאמרו בעמידה [והוסיף, שהוא הדין בכל קידוש של יום טוב אין לעמוד אף לדעת המקובלים].

[משנ"ב ס"ק ד]

דאם נפר קדם שהתחיל הקנה"ה²² וכו', ואומר עליו ברכת הקדלה ושתיה²³ וכו', כפ"הים לפי²⁴ וכו', פדלעיל סימן רע"א סעיף ה'²⁵.

12) ואף אם מוג כוס שניה הדין את עצמו לאמירת ההגדה, כיון שלא התחיל באמירת ההגדה כתב בבית הלל (סי' ד"ה הרשות) שלדעת הרמב"ן מותר עדיין לשתות, אבל ברין משמע שמשעה שמוג את הכוס השניה הדין את עצמו לאמירת ההגדה אסור לשתות.

13) מבאר בדבריו, שאף שאומר עליו ברכת ההבדלה אין נראה בכך כמוסיף על הכוסות, אמנם לענין הרצה לשתות יין אחר שטוב מהראשון כחוק סעודת ליל הסדר וכך יצטרך לברך עליו ברכת 'הטוב

המטיב', כתב לעיל (סי' קע"ב ס"ק ב) שטוב שלא יעשה זאת, שכיון שיצטרך לברך עליו הטוב המטיב יהיה נראה קצת כמוסיף על הכוסות. אכן הוסיף שם, שאם צמא הוא והחשק לשתות ממנו, מותר לו לשתות ממנו ולברך 'הטוב והמטיב'.

14) ואף שגב בשאר ימות החג אוכל מצה ויכול לקיים 'מצה ומרור' מונחים לפניך, ביאר השו"ע הרב (סי' ג) שצריך שיהיו מונחים לפניו בתור אכילת חובה, אבל בשאר ימות החג אכילת המצה היא רשות, וכן אם לא אכל מצה ומרור בלילה, כתב הערוך השולחן (סי' א) שאין לו תשלומים, כי אין מצותן רק בליל הסדר.

15) שיש לו תשלומין כל היום למחרת, וכתב הרמ"א שכו, שבשאומו ביום לא יאמר 'יכול', וביאר המשגיב שם (סי' ק) שהרי בלילה דהו גמר מלאכת הבריאה ולא ביום, ואם נזכר בכך השמשות של מצאי שבת שלא קידש, כתב שם (סי' לט) שיאמר את נוסח הקידוש אך בלא הזכרת השם בפתחה ובחתימה.

[משנ"ב ס"ק ה]

ואמרינן בקה"ה²⁶ וכו', וגם ברכת הגר"ה²⁷ וכו', מקצת להפסיק ספק מסעודתו ולהקדיל²⁸ וכו', תוך ברכת הפזון שלא הקדיל²⁹.

16) אבל אם נזכר באמצע שתיית הכוס הראשונה, אפילו לאחר ששנה כבר רביעית, כתב הק"ה החיים (סי' כב) שיחזור המלא את הכוס ויבדיל עליו וישתה אותה בלא הטיבה, ואף לנהגים לברך על כל כוס וכוס לא יברך 'בורא פרי הגפן', וביאר, שכיון שנוכר באמצע השתיה לא טילק עצמו מלשתות ואינו צריך לברך שנית, ומשום שאין צריך ברכה לפניה ואף שתה בלא הטיבה, אינו נראה כמוסיף על הכוסות.

17) ואף שקורא את ההגדה לאור הנר קודם שמברך על הנר, כתב לעיל (סי' רחצ ס"ק ד) לענין הרצה ללמוד במצאי שבת לאור הנר ואין לו יין להבדיל, שימתין גם עם ברכת הנר עד שיסדר את כל הברכות על הכוס, וכל שכן אמירת ההגדה שכתב השו"ע לעיל (סי' רע"א סי' ט) שאין לך עם הארץ שלא תחיה ההגדה שגורה בפיו קצת, וכפי שכתב המשגיב לקמן (סי' תקצ"ט ס"ק א) לענין תפילות ראש השנה שחל במצאי שבת [וראה סי' רחצ שם וכמה שכתבנו שם].

18) ואף לדעת הסוברים שחייב הבדלה הוא מדרבנן, והרי במצות דרבנן אם התחיל בסעודה לא יפסיק [כמבואר ברמ"א לעיל (סי' ר"ה סי' ב) ובמשגיב שם (סי' כג)], כתב בשו"ע לעיל (סי' רצ"ט ס"ק ה) שאכילה קודם הבדלה היא איסור ולא רק מטעם שמו ישבת, ולכן גם אם התחיל יפסיק.

ואף אם היה בכחזנו שלא לשתות יין באמצע הסעודה ויצטרך לברך על כוס זו, ביאר הגר"ש איערבך (ששי"ב פ"ב הע"ב מ"ב) שאין כזה משום מוסיף על הכוסות, כיון שמחייב בדבר ואסור לו לאכול עד שיבדיל, ורק באופן שכבר אכל אפיקומן שאסור לו לאכול עוד, הריהו נראה כמוסיף על הכוסות [וראה לעיל (סי' תע"ב ס"ק ב) וכמה שכתבנו שם].

19) וכן אם נזכר קודם ברכת המזון לאחר שאכל אפיקומן, כתב השו"ע הרב (סי' שימתין עד לאחר ברכת המזון ויבדיל על כוס ברכת המזון, שכן מיד לאחר אכילת האפיקומן הוא גמר השכחה, ואם ישנה אז את כוס ההבדלה יהיה נראה כמוסיף על הכוסות, שחכמים תיקנו שתי כוסות אחר הסעודה ולא שלש.

[שע"צ ס"ק יג]

דאי אקשר בענין אסר ש"ה²⁰.

20) וכן לענין אמירת 'שבע ברכות' של שבעת ימי המשחה בליל הסדר, כתב הדרכי משה (אות ד) שאחר שיברך את ברכת המזון על הכוס שלש, ויכרוך את שאר הברכות על כוס החתן, וביאר הגר"ש איערבך

מילואים הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד קודם

הלכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות קט"ו. שאף שכתב הרמ"א (אה"ע"ז סי' ט"ו) שאת שאר הברכות נוהגים לומר על כוס אחרת ולא על כוס ברכת המזון, מימי בליל הסדר שאי אפשר להוסיף כוס אחרת. יאמר את שאר הברכות על כוס ברכת המזון של החתן ומשום כבודו של החתן, וכן דעת המרי"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 22).

הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד 164

שיש לרחן בזה, כיון שענין הכרפס הוא לפתוח בירק כדרך בני הורין כדי לעורר בזה את תאוות האכילה, ותפוחי אדמה מבושלים הריחם משביעים במקצת, וכדאי שאינם מעוררים את התיאבון. שם נחבאר שאם אין ירק אחר לטיבול ראשון חרץ ממרור, וירך עליו צורא פרי האדמה; וכן על אכילת מררי בטיבול הראשון, ובטיבול השני יטבלנו בחרוסת ויאכלנו בלא ברכה. וכתב במשני"ב שם (סי' כו) שלדעה זו יאכל ממנו רק מעט בטיבול הראשון, כיון שעיקר אכילת המרור הוא בטיבול השני, וכן לא יטבל או בחרוסת. אמנם, הביא שם (סי' כח) דעת הרבה פוסקים שעדיף שבאכילה הראשונה יאכל לשם

אכילת המרור, ולכן צריך לאכול בה כוית ולטבל בחרוסת. (משני"ב סי' כ"א)
מ"ד מלח מעט כמו שכתוב פ"ט ט"ו.
33) ואף כשעושה מעט רק לאותו היום, כתב השו"ע שם (סי' ט"ב) שאסור לעשותן עוין, ודחינו שני שלישי מלח על שליש אחר מימ. ובטעם הדבר כתב במשני"ב שם (סי' יב) מפני שנראה כעושה מוריס לכבוש בו רגים.
ומי שאין לו מי מלח, כתב להלן (סי' נד) שרשאי לטבול ביון.

הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד 166

שתופול בה המירוח, אך יותר שלא יאכלנה בסוף גירולה שאו היא מרה כלענה, ובדרגה כזו שהיא מרה כלענה ביאר הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ו סכ"א) ודבר הלכה אות לה שדאי אין יוצאין בה, כיון שהוא שלא כדרך אכילתה, ועל כן כמו שכתב החיי אדם (סי' קל ט"ג) שיוצא בה ידי חובה גם אם לקחה בשעה שהיא מתוקה, ולא איכפת לנו שאין בה מריחות כלל. וכן כתב השו"ע הרב (ס"ל) שראוי לקחתה אף בעודה מתוקה, וכן דעת הגרש"ז אויערבך (שם). וביאר שהדין הוא שצריך להרגיש את טעם אותו המין הנקרא מרור.

57) ושיעור החיוב שיש להוציא עבור הידור מצוה, כתב השו"ע לקמן (סי' תר"ט ס"א) לענין אחרון, שהוא רק באופן שקנה אחרון שיש בו חשש שמא יתמעט מהשיעור של המצוה, שאו מצוה להוסיף בדמיו עד שליש מלגיו (וכתב המשני"ב שם (סי' ג) שיש מחמירים שהוא עד שליש מלבו). יש מי שאומר שדין זה הוא באופן שעומד לקנות אחרון יש לפניו אחרון יותר מהדור, שיקח את המהודד אם אינו יקר יותר משליש מלגיו. אכן, הביא שם (סי' ה) את דעת הגר"א שגם באופן שכבר קנה ולאחר מכן מצא אחרון יותר מהדור, שצריך להוסיף שליש ולהחליפו, וכתב במשני"ב שם (סי' א ו-ה) שהוא הדין בכל המצוה.

הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד 168

כדי שידעו ענין סיפור יציאת מצרים, שיעקר המצוה היא תשובת האב על שאלת הבן.
77) ובזמנינו שאין דרך בני חורין להטב או לטבל, ולכן ההסיבה הטיבול אינם נראים כלל בדרך חירות (וממילא אין הבן שומע ביעבדים היינו ועתה בני חורין תשובה לשאלתו). דעת הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ט ס"ל) שהיוב האב לתת תשובה לבנים על שאלות הצוה נשתנה; ולבאר להם את שני הענינים האלו של ההסיבה הטיבול. והוסיף (דבר הלכה שם אות ט"א), שראוי לכל אב לבאר בפרטות איך בפרשת יעבדים היינו מושבות כל השאלות של הבן, ולא לסמוך על מה שיאמר אחר כך בנוסח ההגדה ורבן גמליאל אומר; וכו'.

(משני"ב סי' ע)
וקשהבן או קאשה שואל?
78) והבן ששואל ימה נשתנה, כתב החיי אדם (כלל קל הסדר בקצרה סי' ז) שישאל התינוק, ואם אין שם תינוק ישאל בו, הוסיף הקצושיע (סי' קיט ס"ד), שאם אין תינוק שיכול לשאול, שישאל בנו האחר או בתו או חברו או אשתו. והערוך השלחן (סכ"א) כתב שבתו קדמת לאשתו.
ואופן אמירת ימה נשתנה; כתב המהר"ל (מנהגים סדר ההגדה אות כה) שיאמר אותו בניגון יפה כדי לשבח לאדון הכל.

פב באור הגולה הלכות פסח סימן תעג

תעג דיני כוס ראשון וסדר הפסח עד כוס שני, וכו' ז' סעיפים:

א "מזמין לו כוס ראשון ומקדש עליו (א) ומברך (ב) ב'שהחנינו' ואם חל (ג) (ד) (ב) בשבת ואמר 'ויקלו', ואם חל במוצאי-שבת (ג) אומר 'נקנס' ז'. ואם שבת להבדיל ולא נזכר *עד שהתחיל ההגדה, (ד) ישלים ההגדה עד 'אאל ישאל' (ה) ואחר-כך (ו) יבדיל: הגה (ו) ואין לטל נתיי קלל קדם

שערי תשובה

[3] בשבת, עכ"ט. ובאגרות הרמ"ז סימן יג כתב ת"ל: ועל ענין העסק וספור ביציאת מצרים פשיטא לי דאסור אם תאדם תמיד בלי שתיקה, עכ"ל, והוא קמחא, שהוא נגד השיעור ע"י עריות, ואפשר דלא קאי על ספור ההגדה, רק שהוא רוצה לטפי, וצ"ע:

(ב) ומה שכתבנו, ואם לא אמר אותו ביום א' מברך ביום ב' או אחר משהו ימים כשיזכור, ואם אין לו כוס של יין בשעת הקדוש מברך וזמן קלא פוט, וי"ל דאפילו ברוך בראשונה ולא ברוך ביום שני של גליות מברך כל שבת, מ"א. וכתב הח"י: ונראה דה"ה בעצרת אע"פ דהוא רק שני ימים מ"מ יש לו משלומין כל שבת, ועוד נ"ל דאם שכח לומר זמן ליל ראשון ובליל ב' אמר זמן ראשון וזמן שבת לילה ראשונה להשלימה, דאם יום ראשון קדש אי"כ השלים הזמן ביום ב' ואם יום שני קדש הוא אמר זמן ח"י, ע"ש. ואם שכח לומר קדוש בלילה, דינו כדלעיל סימן רע"א ס"ה, וכ"כ הע"ש ס"ס תפ"ה. ואם שכח לומר ההגדה אין לו משלומין קלל, דכתוב בעבור זה, בשעה שפצה ומרור מנחים לפניו, וכ"כ המ"א לקמן סימן תפ"ה, ע"ש. ואין אומרים שפצה נסים, לפי שעתיד לאמרו בהגדה, טור. ועד"כ: (3) בשבת. ומפרך לומר ההגדה בספר אף שהוא ביחודות ולא הישגין שמתא יהוה, כמיש סימן עדה ס"ט, ח"י: (2) יבדיל. ואם נזכר באמצע הסעודה שלא הבדיל מקביל באמצע סעודתו על הכוס, ואם היה דעתו לשנות בין תוך הסעודה

באר היטב

שכח פתב דצריך להתשוב בדבר, שהרי כמה פעמים ציינו שמחמירין בדרך שאנו פטורין בו, ועוד י"י. מי ששולחין לו יין לר' כוסות ולקדוש אינו רשאי לשנות, תחת-יאיך סימן רלב. ועמושיל סימן רמב בשם סימן:

(ב) ומה שכתבנו, ואם לא אמר אותו ביום א' מברך ביום ב' או אחר משהו ימים כשיזכור, ואם אין לו כוס של יין בשעת הקדוש מברך וזמן קלא פוט, וי"ל דאפילו ברוך בראשונה ולא ברוך ביום שני של גליות מברך כל שבת, מ"א. וכתב הח"י: ונראה דה"ה בעצרת אע"פ דהוא רק שני ימים מ"מ יש לו משלומין כל שבת, ועוד נ"ל דאם שכח לומר זמן ליל ראשון ובליל ב' אמר זמן ראשון וזמן שבת לילה ראשונה להשלימה, דאם יום ראשון קדש אי"כ השלים הזמן ביום ב' ואם יום שני קדש הוא אמר זמן ח"י, ע"ש. ואם שכח לומר קדוש בלילה, דינו כדלעיל סימן רע"א ס"ה, וכ"כ הע"ש ס"ס תפ"ה. ואם שכח לומר ההגדה אין לו משלומין קלל, דכתוב בעבור זה, בשעה שפצה ומרור מנחים לפניו, וכ"כ המ"א לקמן סימן תפ"ה, ע"ש. ואין אומרים שפצה נסים, לפי שעתיד לאמרו בהגדה, טור. ועד"כ: (3) בשבת. ומפרך לומר ההגדה בספר אף שהוא ביחודות ולא הישגין שמתא יהוה, כמיש סימן עדה ס"ט, ח"י: (2) יבדיל. ואם נזכר באמצע הסעודה שלא הבדיל מקביל באמצע סעודתו על הכוס, ואם היה דעתו לשנות בין תוך הסעודה

באור הלכה

נה וישאלו שאלות המבארים בנסח 'מה נשתנה' 68, ובש"ס איתא, כד' שלא ייטעו וישאלו. וצריך לעוררם שלא יישנו עד אחר יבדלים היינו רבו, שצ"ע ענין ביציאת מצרים, דעקר המצוה הוא התשובה על שאלת כנו, וכמו שצאמר 'והגדה לבקר ביום שהוא לאמר בעבור זה וגו' (ולא כמו שעושיין איתה המון, שאחר אמירת 'מה נשתנה' מניחים לילך ולישן ואינם יודעים שוב תשובה על שאלתם):

א 'ומקדש עליו'. קדם שקדש יבין שרוצה לקדם מצוה קדוש וגם מצוה ארבעה כוסות, שכ"ס של קדוש הוא אחר מארבעה כוסות. ויש נהגין לומר 'הריני מוכן לקדש ולקדם מצוה ארבע כוסות, רק שצרכיני לקדש שלא לאמרו זה לאמר קדוש, שהרי ברוך על הכוס 'בורא פרי הגפן', אלא דנקא קדם קדוש. וקדם הגדה זמן א' יאמר 'לציאת ירי מצוה ספור ביציאת מצרים' (ח"א): (א) ומברך 'שהחנינו'. קדם השתייה. ואם לא ברוך קדם השתייה, מברך אחר-כך אימתי שיזכור ביום ראשון (ב) ואפילו באמצע השקפה, דהזמן אגל קאי. ואם נזכר בליל שני לאמר שקדש היום, (3) יפטר עצמו ב'שהחנינו' שיברך על הכוס לאמר הקדוש. ואם שכח לברך 'שהחנינו' בקדוש ליל שני, (2) אפילו אם ברוך פבר בליל ראשון תכב לברך אימתי שזכר בכל הקי, דהינו (7) עד סוף יום-טוב האחרון של גליות, וכן הוא הדין ב'שאר יום-טוב מחוב לברך (8) עד סוף יום-טוב: (ב) בשבת. ומפרך לומר ההגדה בספר אף שהוא ביחודי ולא הישגין שמתא יהוה, פטבאר לציל סימן רע"ה סעיף ט, עין שם: (2) אומר 'נקנס' ז'. והנה, בתחלה ברכת היין וקדוש נזכר, דהינו ברכת 'בורא מאודי האש', והבדלה וזמן. ואין מברכין על הבשמים (1) בכל מוצאי-שבת ליום-טוב. ואמרים (1) הבדלה זו מושב פמו הקדוש: (ד) ישלים וכו'. דלהבדיל תכף כשנזכר (8) אינו יכול, שהרי הבדלה סעודה כוס והמברך צריך שיטעם, (ט) ובאמצע הגדה אסור להפסיק בשתייה. ומלשון המספר שכתב 'עד שהתחיל הגדה' משמע דאם נזכר קדם שהתחיל ההגדה אין צריך להמתין, אלא תכף מוזג כוס ואמר עליו ברכת הבדלה (שנתהוה). (1) אכן זהו רק לרעת המספר דאין מברכין על כל כוס, אכל לרעת הרמ"א בהגדה וכמנהגנו דמברכין על כל כוס וצ"ע לברך עליו ברכת 'בורא פרי הגפן', אם-כן נראה כמובן על כל כוס, אכל לרעת הרמ"א בהגדה בהגדה תעב סעיף ז, אם-כן אפשר דאף אם נזכר קדם שהתחיל ההגדה אס"פ אין תקנה עד שישלים ההגדה, אם לא שבשעת ברכת כוס ראשון פון שישתה בין הכוסות, וכדלעיל בסימן תעב סעיף ז, וצ"ע באור הלכה. אם שכח לומר ההגדה בלילה (16) אין לו משלומין קלל, דכתוב: "בעבור זה", בשעה שפצה ומרור מנחים לפניו. ואם שכח לומר קדוש בלילה, דינו כדלעיל סימן רע"א סעיף ט"ו): (ה) ואחר-כך יבדיל. הינו, שמברך (3) 'בורא פרי הגפן' על כוס שני וגם ברכת הגרי"ו והבדלה של יום-טוב ושנתהוה. ואם נזכר באמצע סעודתו שלא הבדיל, (2) מחוב להפסיק תכף משעודתו ולהבדיל. (7) ולא יברך עליו ברכת 'בורא פרי הגפן', שברכת כוס שני ששתה לפני האכילה (טו) פוטרתו, אלא-אם-פן לא היה דעתו אז לשנות בתוך האכילה, שפכגון זה צריך לברך עליו גם ברכת 'בורא פרי הגפן'. ואם נזכר (טו) תוך ברכת-המזון שלא הבדיל, מברך ברכת-המזון והבדלה על כוס אחד; וכן אם לא נזכר עד לאמר ששתה כוס של ברכת-המזון, מתקין עד לאמר גמר הלל והגדה ואז יבדיל על הכוס הרביעי. ואם לא נזכר עד לאמר ששתה כוס רביעי, יבדיל על כוס חמישי, וצריך לברך עליו גם 'בורא פרי הגפן', שהרי פבר הסיח דעתו משהיה [אחרונים]: (1) ואין לטל נתיי

שער הציצין

(6) פוסקים: (3) הגרי"ו: (2) מנהג-ארבעים ושערי אחרונים. אכן במד' וקציעה ונתר-שלוש מנגמזן פנה, דאף יום-טוב שני כראשון לכל דבר ואף לענין ברכה כי יחייב דלא ליתי ולחולל בה, כדאימת בשבת דף כג. הינו רק לבחילה, אכל לא אם שכח, עין שם. וצריך עיין למעשה: (7) הגרי"ו, וכן בפרי-מגדים מצד פן: (8) פתבין פן לאפוקי משה שכתב החקיעקב דבצנצנ' יש לו משלומין כל שבעה, וכוונתו, כשיש דלענין קרבנות יש לו משלומין הכי נמי לענין זמן, ולצניות דעמי לא תהיך כלל, דבתנאי אם יציעה הזמן לרגל יצבר על בלי-תוסף, ואיך יברך 'שהחנינו' על זה הזמן; וגם באלה בפה סימן תצד מקשה עליו, עין שם, וגם בפרי-מגדים כתב דלמעשה אין לנהוג פן: (1) פוסקים: (1) אחרונים: (8) הגרי"א: (2) לבוש והגרי"א. ומה שכתבנו עליו החקיעקב שלא מצא בשום פוסק, הוא כמלהמת פרק ערב-פסחים: (1) פן משמע לכאורה לפי דברי הטור בסימן תעג בשם אבי העזרי. ומה שכתבתי אחר-כך בלשון 'אפשר', משום דבאופן פנה שוטל הכוס לשם הבדלה, אפשר דברכת הבדלה מוכיח עליו דאינו מוכן להוסיף על הכוסות רק לשם הבדלה הוא טטל, מן החקיעקב משמע דאף פנה נראה כמובן, ולא בריבא, וצריך עיין: (16) חקיעקב ושי"א: (3) ואף-על-גב דאין עושין מצות תכילות חבלות, הלא די אקשר בענין אחר שרי"ט [הגרי"ו]: (16) הדושי כפי עקיבא איגו והגרי"ו: (7) מנהג-ארבעים וש"א: (16) והוא הדין אם נזכר מיד לאמר ששתה כוס שני, צריך לקבוע כוס שלישי ויבדיל עליו ולא יברך עליו 'בורא פרי הגפן' אלא-אם-פן לא היה דעתו לשנות עוד בתוך הסעודה [אחרונים]: (טו) מחצית-השקל:

הלכות פסח סימן תעג

(ז) קדוש (ובנו ירוחם הורא"ש בתשובה ומדעי פי ע"פ). ואם אין ידיו נקיות (ז) יטל מצט, (ח) אכל אין לברך על הנטילה. ובעל הבית לא ימזג בעצמו (ט) רק אחר ימזג לו, וברך תרוי (מחרי"ט): ב (י) ישותה בהסבה (יא) ה"אנינו מברך אחריו: ג יאם ירצה לשתות (יב) פמה כוסות, (יג) תרשות בידו. וימכל מקום (יד) ראוי לזהר (טו) שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצרף גדול, (טז) כדי שלא ישתבר וימנע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה: ד (יז) מביאין לפני בעל הבית קערה (יח) שיש בה שלש מצות ומרור (יט) ותרסת וכרפס (כ) או זרק (ה) אחר (וחמ"ז כ"א) או (ו) מירמלח, וישני מבשילין, אחד זכר לפסח ואחד

ד מקטני דומיא ליה
ה טור בסימן תעג
קטש רב שרידא רב
האי רא"ש והבבוי
ינה ו משנה קרי
ז פליגי קשב רבנו
חמ"ז ח טור בסימן
תעג קטש התוספות
והרא"ש ט שם
בפרט קידר

באר היטב

כן ענסי כמו בשאר שנה ובאמת אסור לברך כיון שאין נטילה זו על האכילת מצה דטרי חסד גדול, וכן נהגין: (כ) אחר. שטובים הי וקביל שמברכין עליו בפה"א כמ"ש סימן רה. ונהגין לקח מה שקורין פיסת-ויילין, וטוב לקח חרס שהוא נוטריקון סי פרך, כלומר סי רבוא עבדו עבודת פרך, וקורין בליא איפוד, וכ"כ אחרונים. ועמ"א: (י) מירמלח, ואם חל בשבת יעשה המירמלח מע"ש, ואם לא יעשה מע"ש ואין לו חמץ יעשה מירמלח מצט.

אינו מברך בפה"ג, ואם לא היה נדחו צריך לברך, ולא תמין להקביל עד אחר הסעודה דא"כ יהיה פמוסיף על הכוסות: וא"ל שיאמר הקדלה והטל על כוס א', ורא"ש ב' קרשות על כוס א', ודווקא קדוש וקדלה שרי רשניהם עקב א' הוא, ואם שכח להקביל עד אחר בה"ט, אומר הלל והקדלה על כוס א', דקא א"א בענין אסור, מ"א וע"ל סימן רצו: (ג) קדוש. עק אחרונים קנה, ונעקר בפסח ק"א, וכן הסקמת הט"ו, דהרמ"א שנוטל ידיו סובר שקברך גם

באר הלכה

שהתחילו נמי הדיו בן, והוא מדברי הגר"ו, ונאמר הפליג יותר, דאפילו נכר קדם שאכל הפרס, נמי אוכל הפרס בלי הקדלה משעם זה. ופרט זה לכאורה לא בריא פלי האי, ודינא דמוסיף על הכוסות על ידי ברכה לא נכר בכל הפוסקים, רק בדברי ראב"ה, ומשקעות טטור בסימן תעב, ודקרא"ש לא חלישין קלל לזה בין ב' כוסות הראשונים ואפילו קשמברך, ואס"פ אפטר דמוטב שלא לחש לחש"ש זו ולא לטעם קדם הקדלה שהוא אסור עבור לכלי עלקמא, ובפרט שאפשר שפנה גם אבי העזי מזה שההקדלה מוכיח על כוס זה שלא הוקא להוסיף על הכוסות, וצריך ציון לריא: * תרשות בידו. וקל זה בין הכוסות, אבל אם קנג הכוס והתחיל לרש עליו בהגדה אינו ראשי להספיק באמצע, בן קטב הקב"ן בהשגותיו וכן קנה הר"ן, ומשמע מדבריו עוד יותר, דאפילו לא התחיל צדיו בהגדה רק שמנג הכוס והכין עצמו לאמירת הגדה²⁶ מס"פ אסור, ובעל המאור פמיר בכל ענין, וכן נחבו התוספות בדרך קג דווקא להטל או בבכח אשר גאלנו אסור, והסתבר סמם בשיעור א כרצח

משנה ברורה

וכ"ו. ורצה לומר, אף להנהיגים בכל השנה לטל ידיו לקעדה קדם קדוש, ולידוהי הקדוש לא חשיב הפסח בין נטילה לקעדה הואיל והוא מצרכי סעודה, וכמו שנתבאר בסימן רצא, מכל מקום בלי"פסח שמפסיקין תרבה אסור הקדוש באמירת ההגדה וקתוף כך מסיח דעתו משמירת ידיו, לכלי עלקמא אין לעשות בן; ואפילו לטל ידיו כדי שלא יצטרף לחור ולטל ידיו אחר הקדוש לאכילת פרס גם כן אינו נכו, כן כתבו האחרונים²⁷: (ז) יטל מצט. כתב מצט, כדי לחש להטעם שהביא בדרבימשה ראין לטל ידיו קדם קדוש, דמתני שסובר שקדוש צריך נטילה, ועל"פ לא יטל נטילה גמורה: (ח) אכל אין לברך וכו'. ורצה לומר, אפילו אם יטל נטילה גמורה, תהי על-פלפנים שלא יברך עליה, על נטילת ידים, דנטילה זו אינו עולה לו לצרף אכילה וכו', ונמצא שהוא

ברכה לבטלה: (ט) רק אחר ימזג לו. אם אפשר לו: ב (י) שותה בהסבה, ואם שכח ולא הסב, עין בסימן תעב סעיף ז ובמשנה ברורה סעיף קטן כ"א²⁸: (יא) ואינו מברך אחריו. על הגפ"ן וכו' אפילו שמה רביעית, דסומך על מה שברך ברכת-הטוון לבסוף²⁹, ועוד, דתרי יברך ברכה אחרונה³⁰ לטוף ארבע כוסות, ובסימן חעד יתבאר היטב: ג (יב) פמה כוסות, בין ששותה בין ראשון לשני או לאחר כוס שני, וכלי-שפן בתוף אכילה, אכל בין שלישי לרביעי אסור, פדלקמן בסימן תעט: (יג) תרשות בידו. לפי מה (י) שכתב הרב לקמן סימן תעד בהג"ה דמנהגנו לברך ברכה ראשונה על כל כוס וכוס, קא דמטר לשתות בין הכוסות הנו נוקא אם היה נדחו בשעת ברכה לפטר על כל מה שביאו לו אחר-כך לשתות [או שהיה הינן לפניו, (יח) דממילא נפטר כל זמן שלא חשב בהגדה שלא לשתות], דאם אין דעתו לשתות בין הכוסות ואחר-כך נמלך לשתות, אס"פ יצטרף לברך עליהם, וזה אסור, שגא"ה פמוסיף על הכוסות בין שמברך על כוס זה פמו על שאר ארבע כוסות, וכמו שכתבנו לעיל בסימן תעב סעיף קטן כא במשנה ברורה: (יד) ראוי לזהר, וכן מנהגנו ודמ"ו: (טו) שלא לשתות בין ראשון לשני. לחש (יט) ליש מי שאומר (והובא בבית-יוסף) דקא דשרינן לשתות בין הכוסות הנו בין כוס שני לבין כוס שלישי והוא סמוך לאכילה או בחוף אכילה דאו אינו משפר, אכל לא בין ראשון לשני, כדי שלא ישפר, וכמו שאסור בין שלישי לרביעי: (טז) כדי שלא ישתבר. משמע דוקא יין או שאר משקה כהאי גונא המשקין, (כ) אכל משקה שאין משפר מטר לשתות בין הכוסות³¹: ד (יז) מביאין לפני בעל הבית, אכל לפני (כ"א) שאר בני-ביתו אין צריך להניח כפסד הנה, אלא פלן נוטלין משל בעל-הבית³², וזה אפילו במקומות שיש שלחן קטן לפני כל אחד ואחד, וכל-שכן במקומו שכלן יושבין על שלחן אחד: (יח) שיש בה שלש מצות, שנים בשביל לחס-משנה פשאר יום-טוב³³, ואחת כדי לבעצה לשמים, תציה לקנס בה מצות אכילת מצה, דילתם עני קריה רתמנא ומה ררבו של עני בסריסה, ותציה השני בשביל אפיקומין³⁴, וכמבאר לקמיה בסעיף ו: (יט) ותרסת, כדי לטבל בו את המרור, כדלקמן בסימן תעה, וכרפס הוא מין זרק שקורין אותו כרפס³⁵, וכחורו לכתחלה במין זה (כ"ג) שהוא נוטריקון סי פרך, כלומר, סי רבוא עבדו עבודת פרך: (כ) או זרק אחר, מאיזה מין שהוא³⁶, אף לכתחלה טוב שיקח (כ"ג) מאותו המין שמברכין עליו איחה ברכה שמברכין על המרור כדי שיפטר בה מרוד שאוכל בתוף הסעודה, אבל לא יקח לזה אחד מתמשה מיני מרור, פי אחר שמלא כרסו ממרור אף בברך אחר-כך על אכילת מרור, ועין לקמן בסימן תעה סעיף כ"ג: (כ"א) או מירמלח, לטבל בהן הפרס והזרק, אם חל בשבת, (כ"ב) יעשה המירמלח קדם שבת ולא יעשה בשבת, כמו שכתוב בסימן שכ"א סעיף ב, ואם לא יעשה קדם שבת ואין לו חמץ לטבל בהן, (כ"ג) יש לעשות מירמלח מצט כמו שכתוב שם³⁷, ונהגו ענין טבול הנק במשקה (כ"ו) הוא מתקנת תקנים, כדי להקמיה

שער הציפון

(פ) טור בשם אבי העזרי, עין שם: (יח) והטור שכתב שישנו לכו שלא יצטרף לברך פצם שני, על-ידיהם מניי שלא היה הינן לפניו, דאי לא הכי ממילא מקטור, וקל לעיל בסימן רה, עין שם; ואלי דכיון שאין רגילות לשתות בין הכוסות (עין בחדושי ריב"א בפסחים ק"ג ובכל"בו), אס"פ כל זמן שלא חשב בפרוש לשתות תרי פסית דעתו: (יט) והוא דעת הכל"בו, ונא תקטני בין שלישי לרביעי ולא קתני בין ראשון לשני, משום הכלאו הכי אין דרך לשתות תרבה קדם אכילה, ועין בבאר הג"א שיעשה סמוכין לדעה זו מן הירושלמי: (כ) חקייעקב ואליה רבה: (כ"א) פוסקים: (כ"ב) מחרי"ל: (כ"ג) אחרונים: (כ"ד) מגדל-ברתם ט"א: (כ"ה) חקייעקב: (כ"ו) ש"ס:

תרומם: 1 פטרוזיליה.

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּעֲנִי

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

גספן אינו נכון, כן קביו האַתְרוּמִים²¹.

21) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ד), שמא יטעו אחרים ויטלו ויברכו על נטילה זו כמו שהגילגלים בשאר שבתות השנה. והסיף, שאף אם נטל ידיו מימ צריך לחזור ולטול ידיו לפני אכילת המצה, כיון שמפסיקים הרבה בין הקידוש לאכילה באמירת ההגדה, וכבר הסיח דעתו משמירת ידיו.

[משנ"ב ס"ק ז]

ובמִשְׁנֵה בְרוּךְ סְעִיף־קָשָׁן כא"ש.

22) ושם התבאר שלמנהגינו שאין מוסיפים לשתות עוד כוס בין הכוסות הראשונות (כמבואר כאן בשו"ע (ס"ג)), ואם כן לא היה בדעתו לשתות עוד יין בין הכוסות, ולכן אם ישנה יצטרך לברך ויהיה נראה כמוסיף על הכוסות, לפיכך יסמוך על דעת הסוברים שאין חייב הסיבה בומנינו ומימ נכון שקדם שיברך על הכוס הראשונה יהיה בדעתו לחזור ולשתות בין הכוסות הראשונות, ואז אפילו יטעה וישתה את הכוס הראשונה בלא הסיבה, ויכל לשתות כוס אחרת בהסיבה ובלי ברכה, ולא יהיה נראה כמוסיף על הכוסות.

[משנ"ב ס"ק יא]

בכַּתְּמֵי־הַמִּזְבֵּי לְבַסְתָּ²³, עוֹד, דְּהָרִי יִכְרֵךְ כְּרֶכֶה אֶתְחַנֶּה²⁴.

23) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' רעב ס"ק לו), שכוס זו שהיא של קידוש היא מצרכי הסעודה, והרי היא כדברים הבאים מחמת הסעודה, שהם טפלים לסעודה ונפטרים בברכת המזון.

24) ומה שהוצרך לכתוב עוד טעם, ראה מה שכתב בביה"ל לעיל (סי' קעז ס"ו ד"ה וכן פוטר) שדין זה שברכת המזון פוטר את היין שלפני המזון אינו דין ברור, ויש שיטות ראשונים שצריך לברך עליו ברכה אחרונה. ועד ביאר הכף החיים (ס"ק לד) במה שהוצרך לטעם השני, שהוא מחמת השיטות שברכת המזון אינה פוטרת יין של קידוש באופן שקידוש קודם נטילה, ואם כן בלילה הזה שכתב השו"ע כאן שלכל הרעות נטילים ידים לאחר הקידוש, אינו נפטר בברכת המזון לשיטות אלו.

[משנ"ב ס"ק טז]

מִתְּרֵי לְשִׁתּוֹת בֵּין הַכּוֹסוֹת²⁵.

25) ולענין אכילה, כתב בשו"ת אור לציון (חי' פט"ו תשובה ז) שלכתחילה ראוי שלא לאכול עד אחרי אכילת המצה, כדי שיאכל את המצה לתאבון. אמנם אם הוא רעב וכגון בכור שהתענה, כתב בשו"ת שבת הלוי (חי' ס"ו ק"ח אות א) שיכול לאכול לכתחילה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 13) שיכול לאכול פירות או ביצים ולברך עליהם 'בדא נפשות', אך יאכלם ויברך אחריהם לפני אכילת הכרפס, כי אם יאכלם אחרי אכילת הכרפס ויברך עליהם ברכה אחרונה יפטר מה גם את הכרפס, והרי יש הסוברים שברכת הכרפס עולה גם על המרור שיאכל אחר כך, וכן כתב בשו"ת אור לציון (שם).

[בה"ל ד"ה הרושת ביח]

רק שְׁקוּי הַכּוֹס וְהַיַּיִן עֲצֵמוֹ לְאִמִּיתָת הַקָּהָה²⁶.

26) אמנם, בשו"ע להלן (סי'י) כתב שמוגים לו את הכוס מיד לאחר אמירת 'הא לחמא עניא', וביאר במשנ"ב שם (ס"ק סב) שתחילת אמירת ההגדה היא באמירת 'הא לחמא עניא', ואם כן נמצא שמוגת הכוס השני היא אחר תחילת ההגדה.

[משנ"ב ס"ק יז]

אֵלֶּא קָלָן נִיטְלֵךְ מִשְׁל כַּעֲלֵי־הַבַּיִת²⁷.

27) ובומנינו שהמנות דקות ואין במנות שלפני הבעל הבית שיעור כזית לכל אחד מהמסובים, ראוי מה שכתבנו לקמן (סי' תשה ס"ק ו).

[משנ"ב ס"ק יח]

שְׁנַיִם בְּשִׁבִיל לְחֵם־מִשְׁנֵה נִשְׁאָר יוֹסֵטוּב²⁸ וכו', וְחִצְיָה הַשְּׁנַיִ בְּשִׁבִיל אֶפְיִקְמָן²⁹.

28) ובמצה של לחם משנה שהרגילות שמתפורר קצת מהמצה במקומות השרופים, דעת הגרי"ם קרליץ (חוט שני פסח פ"ו ס"ק יט) שנחשבת המצה שלימה, כיון שעדיין אין בהיסרון זה שיעור של אחד ממימ מהמצה. אמנם, אם יש חיסרון של ממש במצה, צריך לקחת בחשבון השיעור של אחד ממימ גם את שיעורם של פירורים אלו.

ומצה שבורה שרדצה להשלימה על ידי ששורפה במקום שחסרה, דעת הגרי"ש אלישיב (הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 9) שאין זה מועיל, וכן דעת הגרי"ם קרליץ (שם), ומשום שאין זה באפיה מחדש אלא כצביעת המקום מחדש, וגם הגר"ש איערבך (הגדה הלילה הזה שם) פקפק הרבה בזה, אמנם גם לדעת הנהגים כן וטוברים שאפשר להחשיב לחם כשלם על ידי הריכה, דעת הגר"ש איערבך (ש"ש"כ חי' פניה הע' לה) שאין לעשות כן בירושלם משום תיקון מצא.

וכשרצא להוציא מצות שלימות לצורך לחם משנה מתוך חבילת המצות, דעת הגר"ש איערבך (ש"ש"כ פ"ג ט"ל ובה"ע ע"ח) שמוותר להוציא מצה אחר מצה עד שימצא מצה שלימה, ואין בזה חשש בורה. אולם אם המצות השלימות והשבורות מונחות במעורב שלא בחבילה, יקח את השלימות ויניח את השבורות כדי שלא יברור פסולת מתוך אוכל. אמנם, אם רוצה את השלימות רק כדי לפזר את השולחן בעריכה נאה, דעתו שם (ה"ע ע"ב) שמוותר לקחת אף את השבורות.

29) וכיון שמהמצה השניה צריך לקחת שני כזיתים, כתב השו"ע הרב (סי' תנח ס"י) שהיא צריכה להיות גדולה יותר מהמצה הראשונה והשלישית, ובאופן שתספיק לכזית מצה וכזית אפיקומן.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְכַפֵּס הוּא מִין יִרְק שְׁקוּרִין אֹתוֹ כְּפֶסֶס³⁰.

30) וירק זה, כתב המחצה"ש (ס"ק ד) שהוא הנקרא בלשוננו 'צעלליר', ובשו"ת התם סופר (א"ח ס"ו קלב) כתב שהוא הנקרא 'צעליר' ושכן נתברר למו"ר רבי נתן אדלר, והמג"א (ס"ק ד) כתב שנהגו לקחת ירק הנקרא פטרוזילין, וכן כתב החיי אדם (כלל קל ס"ה). והנהגת החפץ חיים (מאיר עיני ישראל ח"א עמ' 63) היתה לקחת תפוחי אדמה, והערך השלחן (ס"י) כתב שנהגים לקחת בצל או ענף או תפוחי אדמה, והרבה נהגו (לח) ארץ ישראל, הלכות פסח) לקחת ירק הנקרא בערבית 'כרפס' עם עוד ירק שברכתו 'הארמה', והגר"ש איערבך (הלכות שלמה פ"ט סכ"ח) נהג לקחת ירק המלפפון, שכן חשש מתולעים בסלרי (הגדה של פסח על פי פסקיו הע' 436).

[משנ"ב ס"ק כ]

מֵאִינָה מִיֵּן שְׁהוּא³¹ וכו', וְצֵן לְקָמֶן כְּסִימָן תַּעֲנִי פְעִיף³².

31) אכן על תפוחי אדמה מבושלים שאוכלים אותם ככרפס, דעת הגר"ש איערבך (הלכות שלמה פ"ט דבר הלאה אות נו) **המשך במילואים עמוד 35**

